

POLITIKA ZAŠTITE DECE
CENTAR ZA NESTALU I ZLOSTAVLJANU DECU

**CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU**

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

Sadržaj:

<i>Kontekst</i>	<i>2</i>
<i>1. Uvod.....</i>	<i>3</i>
<i>1.1. Osnovni principi i vrednosti CNZD u vezi sa zaštitom dece.....</i>	<i>3</i>
<i>1.2. Definicije.....</i>	<i>5</i>
<i>1.3. Oblici nasilja nad decom.....</i>	<i>6</i>
<i>2. Potreba za razvojem Politike za zaštitu dece.....</i>	<i>12</i>
<i>3. Primena Politike za zaštitu dece i Kodeksa ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece.....</i>	<i>12</i>
<i>3.1. Obaveštenost.....</i>	<i>13</i>
<i>3.2. Procena rizika i izrada bezbednog programa.....</i>	<i>13</i>
<i>4. Smernice za zaštitu dece.....</i>	<i>14</i>
<i>4.1. Edukacija i obuka.....</i>	<i>14</i>
<i>4.2. Lica angažovana u radu CNZD.....</i>	<i>14</i>
<i>4.3. Kodeks ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece.....</i>	<i>15</i>
<i>4.4. Zaštita privatnosti deteta.....</i>	<i>15</i>
<i>4.4. Upravljanje procesom zaštite.....</i>	<i>16</i>

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

Kontekst

Pojava nasilja nad decom i zlostavljanja dece je globalni fenomen. Dešava se u svim zemljama i u svim društvima. Prema definiciji Svetske zdravstvene organizacija (SZO)¹, zlostavljanje dece uključuje sve vrste fizičkog i/ili emocionalnog maltretiranja, seksualnog zlostavljanja, zanemarivanja, nemara i eksploatacije u komercijalne ili druge svrhe, koje rezultiraju stvarnom ili potencijalnom štetom po zdravlje, opstanak, razvoj ili dostojanstvo deteta. Opšte su prepoznata četiri tipa zlostavljanja dece: fizičko zlostavljanje, seksualno zlostavljanje, psihičko (emocionalno ili mentalno) zlostavljanje i zanemarivanje.

Deca potencijalno mogu da budu izložena zlostavljanju u porodicama, zajednicama, institucijama, organizacijama, na privatnim i javnim mestima i u raznim okolnostima. Osobe koje vrše nasilje nad decom mogu biti iz različitog okvira i različitog nivoa bliskosti sa detetom, uključujući i profesionalno osoblje angažovanovno na poslovima pomoći i podrške deci.

Izloženo izazovima današnjeg sveta, posebno opterećenog visokim tehnologijama i dobro organizovanim kriminalom bilo koje vrste, svako dete je potencijalno u opasnosti da doživi različite oblike zlostavljanja. Neka deca su zbog svog položaja i okolnosti u kojima se u datom trenutku nalaze objektivno u većem riziku od zlostavljanja i eksploatacije. Faktori koji doprinose uvećanom riziku su raznovrsni i uključuju socijalni status, ekonomski status, invaliditet, etničku pripadnost, uzrast, pol itd.

Smatrajući veoma značajnom neophodnost da svaka osoba povezana sa Centrom za nestalu i zlostavljanu decu (CNZD) razume pojavu zlostavljanja dece, kao i svoju ulogu i odgovornost u zaštiti dece od zlostavljanja, a u cilju prevencije i suzbijanja potencijalnog zlostavljanja u toku i u vezi sa aktivnostima koje CNZD sprovodi, donosimo ovu Politiku zaštite dece.

¹ <https://apps.who.int/violence-info/child-maltreatment/>

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

1. Uvod

Centar za nestalu i zlostavljanu decu (u daljem tekstu: CNZD) je nevladino, humanitarno, neprofitno i nestranačko udruženje građana, čija je misija da zaštiti prava i unapredi bezbednost i sigurnost dece i mladih u Srbiji kroz preventivne aktivnosti i edukaciju, aktivnosti javnog zagovaranja izmena i dopuna zakonskih regulativa i uvođenja novih mehanizama zaštite, organizaciju kulturnih, sportskih i drugih manifestacija, kao i da pruži neophodnu psihološku, pravnu i/ili humanitarnu pomoć i podršku deci, mladima i njihovim porodicama u slučajevima kada je dete/mlada osoba žrtva bilo kog oblika nasilja ili za to postoji osnovana sumnja.

Rad CNZD zasnovan je na **Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima deteta**. Smatramo da je zaštita dece neophodna kako bi deca ostvarivala svoja prava u punom obimu, a koja se shodno Konvenciji baziraju na **četiri osnovna principa: pravo deteta na život, opstanak i razvoj; učešće/participacija; nediskriminacija i najbolji interes deteta**.

Pored međunarodno - pravnih instrumenata, rad CNZD u oblasti zaštite dece se zasniva na nacionalnom zakonskom i strateškom okviru, kao i pratećim protokolima, uključujući ali ne ograničavajući se na: Ustav Republike Srbije, Porodični zakon, Zakon o sprečavanju nasilja u porodici, Zakon o socijalnoj zaštiti, Krivični zakonik, Zakon o posebnim merama za sprečavanje vršenja krivičnih dela protiv polne slobode prema maloletnim licima, Zakon o policiji; Strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 202. do 2023.godine, Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja (2022.god.).

1.1. Osnovni principi i vrednosti CNZD u vezi sa zaštitom dece

POŠTOVANJE PRAVA DETETA

Politika zaštite dece CNZD odnosi se na zaštitu dece u skladu da Konvencijom Ujedinjenih nacija o pravima deteta. Konvenciju Ujedinjenih nacija o pravima deteta je potrebno posmatrati holistički, kao sveobuhvatni okvir za zaštitu dece, brigu o njima i njihovo učešće.

Konvencija Ujedinjenih nacija o pravima deteta reguliše zaštitu od zlostavljanja i zanemarivanja (Član 19), diskriminacije (Član 2) i različitih oblika eksploatacije (Članovi 32-36); posebno su uzeta u obzir deca kojima je uskraćeno roditeljsko staranje (Član 20), deca izbeglice (Član 22),

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

deca u opasnosti od razvijanja ovisnosti o drogama (Član 33), deca kojoj je uskraćena sloboda (Članovi 37 i 40), deca u situacijama oružanog sukoba (Članovi 38, 40).

POSVEĆENOST I NULTA TOLERANCIJA

CNZD je posvećen očuvanju zaštite dece i rukovodi se principom nulte tolerancije prema svakom obliku ponašanja koje predstavlja diskriminaciju, nasilje, zlostavljanje ili zanemarivanje deteta, u skladu sa definicijama ovih pojmova sadržanih u zakonskim/podzakonskim aktima Republike Srbije, međunarodnim aktima za zaštitu prava deteta i definicijama UN, od strane svih lica koja su uključena u aktivnosti CNZD-a, uključujući zaposlena lica, saradnike, partnere i volontere.

UČEŠĆE DECE

Sva deca imaju pravo na to da njihovo zdravlje, sigurnost i dobrobit budu prioritet; pravo na promociju i zaštitu razvoja kako bi mogli da ostvare svoj pun potencijal; pravo na to da budu poštovani i shvaćeni u kontekstu sopstvene kulture, religije i etničke pripadnosti; pravo na to da budu saslušana i da se njihova mišljenja pažljivo razmotre i pravo na podsticaj i pomoć u učešću u odlukama koje se tiču njih, uključujući i odluke o zaštiti dece.

CNZD sve svoje aktivnosti sprovodi u cilju dobrobiti dece, vodeći se pritom principom da efikasna zaštita dece podrazumeva i učešće dece u tim mehanizmima zaštite. Posledično, CNZD svojim delovanjem i promoviše učešće dece, vodeći se devet principa koji omogućavaju bezbedno i inkluzivno učešće dece:

1. Učešće je transparentno i informativno
2. Učešće je dobrovoljno
3. Učešće dece podrazumeva poštovanje dostojanstva dece
4. Učešće je relevantno
5. Učešće je prilagođeno deci
6. Učešće je inkluzivno
7. Učešće je podržano obukom
8. Učešće je bezbedno i osetljivo na rizik

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

9. Učešće je odgovorno

PRIMENA I ODGOVORNOST

Politika zaštite dece CNZD kreirana je u cilju primene najviših standarda profesionalnog ponašanja i profesionalne prakse i u cilju zaštite deteta tokom učešća u različitim aktivnostima CNZD. Iz tog razloga, ona sadrži mere u vezi sa postupcima zapošljavanja i drugih vrsta angažovanja u aktivnostima koje CNZD sprovodi, stvaranjem prostora za slobodno izražavanje dece, obukom osoblja i razvojem transparentnih protokola. Standardi koje sadrži su alat za promovisanje zaštite i dobrobiti dece u aktivnostima, projektima i programima CNZD.

Sastavni deo Politike zaštite dece su posebne procedure i kontrolne liste. Tu spadaju procedure prijavljivanja i reagovanja ponašanja koje nisu u skladu sa standardima Politike za zaštitu dece.

1.2. Definicije

Dete

Prema Konvenciji Ujedinjenih nacija o pravima deteta (1989)², „dete je svako ljudsko biće koje nije navršilo osamnaest godina života, ukoliko se, po zakonu koji se primenjuje na dete, punoletstvo ne stiče ranije.“

Definicija nasilja

Izraz „nasilje“ označava svaki „oblik fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili eksploatacije, uključujući seksualno zlostavljanje, kao što je navedeno u članu 19. stav 1. Konvencije o pravima deteta.

U Opštem komentaru br. 13 Komiteta za prava deteta: Pravo deteta na slobodu od svih oblika nasilja, ističe se da su potrebne jasne operativne pravne definicije različitih oblika nasilja navedenih u članu 19., kako bi se zabranili svi oblici nasilja u svim okruženjima. Definicije različitih

² <https://www.unicef.org/serbia/media/3186/file/Konvencija%20o%20pravima%20deteta.pdf>

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

oblika nasilja navedene su Nacionalnoj strategiji za prevenciju i zaštitu dece od nasilja (2020 - 2023).

Zaštita dece

Zaštita dece je širok pojam koji opisuje standarde, uputstva i procedure za zaštitu dece od svega gde postoji rizik da budu izložena nasilju. U smislu ove Politike zaštite dece, zaštita dece se odnosi na dužnost CNZD da poštuje standarde koji maksimalno štite decu koja su na bilo koji način uključena u aktivnosti koje CNZD sprovodi. To podrazumeva da svako lice koje je angažovano u CNZD u svakom trenutku kontakta sa decom postupa na način koji isključuje svaki rizik nasilja, kao i na dužnost CNZD da svaku vrstu sumnje da se nasilje nad detetom dešava, bilo unutar ili izvan CNZD prijavljuje odgovarajućim organima. U skladu sa tim, unutar CNZD je posebnim Kodeksom ponašanja uspostavljen mehanizam prijave sumnje na nasilje nad detetom i definisani koraci nakon prijave sumnje. Ukoliko CNZD ima saznanja, direktnog ili indirektnog izvora, da se nasilje nad detetom dešava izvan organizacije, CNZD je u obavezi, a u skladu sa Opštim protokolom za zaštitu dece od nasilja (2022.god.), da sumnju na nasilje nad detetom prijavi nadležnim državnim organima – Centru za socijalni rad i organu unutrašnjih poslova – policiji.

1.3. Oblici nasilja nad decom³

Fizičko nasilje nad detetom označava nasilje koje dovodi do stvarnog ili potencijalnog fizičkog povređivanja usled neke interakcije ili odsustva interakcije, koje potpada pod razuman okvir nadzora roditelja, ili osobe koja je na položaju nakome ima odgovornost, moć nad detetom ili njegovo poverenje (SZO, 1999). Obuhvata širok dijapazon aktivnosti kao što su udaranje, prebiljanje, šutiranje, čupanje kose, griženje, gušenje, nanošenje opekotina, trovanje, davljenje, vezivanje, prisiljavanje deteta da za kaznu ostane u položaju koji uzrokuje bol ili je ponižavajući, pertnja dožem ili pištoljem i drugo.

Telesno kažnjavanje deteta označava nasilje prema detetu u cilju ispravljanja ili kontrole ponašanja deteta, odnosno bilo koje kažnjavanje u kojem se primenjuje fizička sila i koje ima za nameru da nanese izvestan stepen bola ili neugodnosti, ma koliko da je blag, što podrazumeva udaranje dece (“batine”, “šamaranje”, “udaranje po stražnjici”) rukom ili nekim sredstvom – bičem, štapom, kaišem, cipelom, varjačom, itd; ali može takođe da obuhvata, na primer, šutiranje,

³ Opšti protokol za zaštitu dece od nasilja (2022.god.)

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

drmusanje ili bacanje deteta, grebanje, štipanje, ugrizanje, vučenje za kosu ili udaranje po ušima, primoravanje deteta da bude u neugodnom položaju, nanošenje opekotina ili primoravanje na nasilnog gutanje (na primer, pranje usta deteta sapunom ili primoravanje deteta da gura ljute začine).

Emocionalno nasilje nad detetom je psihološko maltretiranje, mentalno zlostavljanje, verbalno zlostavljanje i emotivno zlostavljanje ili zanemarivanje i ono može obuhvatati postupke kojima se vrši omalovažavanje, ocrnjivanje, okrivljavanje bez razloga, kojima se pretilo, zastrašuje, ograničava kretanje deteta, vrši diskriminacija, ismejava ili upražnjavaju drugi oblici neprijateljskog ili odbacujućeg postupanja sa detetom, izlaganje zbunjujućim ili traumatskim događajima i okolnostima (npr. porodičnom nasilju), korišćenje deteta za zadovoljavanje psiholoških potreba pružaoca nege, aktivno „potkupljivanje” deteta, kao i propuštanje da se unapređuje detetova socijalna adaptacija i integracija (uključujući izolaciju).

Seksualno nasilje je uključivanje deteta u seksualne aktivnosti koje ne razume u potpunosti i ne može dati svoj pristanak ili za koje dete nije razvojno pripremljeno, kao i sve seksualne aktivnosti kojima se krše zakoni i tavu u društvu. U Konvenciji Saveta Evrope o zaštiti dece od seksualnog iskorišćavanja i seksualnog zlostavljanja izričito se navodi da seksualno zlostavljanje deteta uključuje i sledeće vidove namernog ponašanja, koji treba da su kriminalizovani: a) bavljenje seksualnim aktivnostima sa detetom koje nije navršilo pravni uzrast u kome su seksualne aktivnosti dopuštene; b) stupanje u seksualne aktivnosti sa detetom kada je pri tom primenjena prinuda, sila ili pretnja; ili, zloupotrebljen priznati položaj poverenja, autoriteta ili uticaja nad detetom, uključujući tu i položaj u porodici; ili, zloupotrebljena posebno osetljiva situacija u kojoj se dete nalazi, njegov ranjivi položaj, prvenstveno zbog mentalnog ili fizičkog hendikepa ili zavisnosti. U seksualno nasilje spada i iskorišćavanje deteta u prostituciji i pornografiji, koje se opisuje u okviru pojma eksploatacija deteta.

Zanemarivanje i nemarno postupanje predstavlja nemar ili propust roditelja, staratelja ili drugog pružaoca nege da obezbedi uslove za razvoj deteta u bilo kojoj ili svim oblastima: zdravlja, vaspitanja i obrazovanja, emocionalnog razvoja, ishrane, smeštaja i bezbednih životnih uslova, a u okviru razumno raspoloživih sredstava porodice ili pružaoca nege, što narušava ili može sa velikom verovatnoćom narušiti zdravlje deteta ili njegov fizički, mentalni, duhovni, moralni ili društveni razvoj. Ono obuhvata i propust u obavljanju pravilnog nadzora i zaštite deteta od povređivanja u meri u kojoj je to izvodljivo (SZO, 1999). Emocionalno zanemarivanje obuhvata i propust da se

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

obezbedi razvojno prikladna, podržavajuća sredina, uključujući i dostupnost primarne figure privrženosti, tako da bi dete moglo razviti stabilan i pun opsegvemocionalnih i socijalnih sposobnosti koje odgovaraju njegovom ličnom potencijalu, a u skladu sa kontekstom društva u kome dete živi. Zanemarivanje može biti fizičko, emocionalno, medicinsko i edukativno zanemarivanje ili kombinacija ovih oblika.

Eksploatacija deteta označava korišćenje deteta za rad ili za druge aktivnosti, a u korist drugih osoba. Ove aktivnosti narušavaju fizičko ili mentalno zdravlje, obrazovanje deteta, njegov moralni, ili socijalni i emocionalni razvoj (SZO, 1999).

Sledeći postupci spadaju u eksploataciju deteta:

- **Trgovina decom** odnosi se na situaciju u kojoj se silom ili pretnjom, dovođenjem u zabludu ili održavanjem u zabludi, zloupotrebom ovlašćenja, poverenja, odnosa zavisnosti, teških prilika drugog, zadržavanjem ličnih isprava ili davanjem ili primanjem novca ili druge koristi, vrbuje, prevozi, prebacuje, predaje, prodaje, kupuje, posreduje u prodaji, sakriva ili drži lice mlađe od 18 godina, a u cilju eksploatacije njegovog rada, prinudnog rada, vršenja krivičnih dela, prostitucije ili druge vrste seksualne eksploatacije, prosjačenja, upotrebe u pornografske svrhe, uspostavljanja ropskog ili njemu sličnog odiosa, radi oduzimanja organa ili dela tela ili radi korišćenja u oružanim sukobima.
- **Iskorišćavanje deteta** za prosjačenje jedan je od najgorih oblika dečjeg rada i eksploatacije deteta, a može predstavljati i vid trgovine detetom. Prosjačenje deteta je niz aktivnosti kojima dete traži novac ili druge materijalne vrednosti, bespovratno i bez pružanja protivusluge, izazivanjem sažaljenja, a s obzirom na svoje siromaštvo ili pozivajući se na zdravstvene, verske ili druge razloge. Ako je dete u pratnji roditelja ili drugog odraslog lica koje prosi, smatraće se da prosi i kada to ne čini direktno.
- **Iskorišćavanje deteta za prostituciju** predstavlja navođenje ili vrbovanje deteta da se prostituše, primoravanje deteta na prostituciju ili ostvarivanje zarade od nekog drugog vida iskorišćavanja deteta u seksualne svrhe.
- **Iskorišćavanje deteta za pornografiju** obuhvata proizvodnju, nuđenje ili stavljanje na raspolaganje, distribuciju ili prenos, pribavljanje, posredovanje dečje pornografije ili svesno pribavljanje mogućnosti pristupa pomoću informacione ili komunikacione tehnologije dečjoj pornografiji. Seksualno nasilje nad detetom je i angažovanje deteta za učešće, navođenje ili primoravanje deteta da učestvuje u pornografskim predstavama, ili

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

ostvarivanje zarade ili neki drugi vid iskorišćavanja deteta u takve svrhe, kao i svesno prisustvovanje pornografskim predstavama u kojima učestvuju deca.

- **Zloupotreba dečjeg rada** predstavlja onaj rad deteta, koji je mentalno, psihički, socijalno i moralno opasan i štetan za dete i koji utiče na obrazovanje deteta tako što onemogućava dete da pohađa školu, obavezuje dete da napusti obrazovanje pre vremena, ili primorava dete da pohađa školu pod izuzetno teškim uslovima, uključujući i najgore oblike dečijeg rada prema Konvenciji Međunarodne organizacije rada br. 182.
- **Trgovina detetom radi usvojenja** prepoznata je kao oduzimanje maloletnog lica radi njegovog usvojenja protivno važećim propisima, usvojenje takvog lica ili posredovanje u takvom usvojenju, kao i kupovina, prodaja, predaja, prevoz, obezbeđenje smeštaja ili prikrivanje.
- **Zloupotreba deteta u medicinske ili naučne svrhe** je zloupotreba kroz uključivanje deteta u eksperimente koji mogu biti štetni za razvoj deteta, i uključivanje deteta u zloupotrebu u trgovini organima.
- **Socijalna eksploatacija deteta** obuhvata sve forme zloupotrebe deteta u medijima, u reklamne svrhe, u kampanjama političkih partija i sl.

Nasilje u porodici iz perspektive deteta, jeste svaki akt fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja učinioca koji živi ili je živio sa detetom u zajedničkom domaćinstvu, bez obzira na porodični status deteta nad kojim je izvršeno nasilje (rođeno u bračnoj ili vanbračnoj zajednici, pod roditeljskim staranjem, pod starateljstvom, usvojeno dete, dete na hraniteljstvu). Prema Porodičnom zakonu nasilje u porodici je svako ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava telesni integritet, duševno zdravlje ili spokojstvo drugog člana porodice, a naročito: nanošenje ili pokušaj nanošenja telesne povrede; izazivanje straha pretnjama ubistva ili nanošenje telesne povrede članu porodice ili njemu bliskom licu; prisiljavanje na seksualni odnos; navođenje na seksualni odnos ili seksualni odnos sa licem koje nije navršilo 14. godinu života ili nemogućim licem; ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja sa trećim licem; vređanje, kao i svako drugo drsko, bezobzirno i zlonamerno ponašanje (član 197. Porodičnog zakona).

Svedočenje deteta nasilju u porodici označava specifičan vid mentalnog ili emotivnog nasilja, bilo da dete direktno posmatra fizičko, seksualno ili psihičko nasilje prema članu porodice, ili čuje

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

zvuke, udarce, krike iz neposredne blizine, ili zna da se nasilje dešava ili se može desiti, odnosno naknadno vidi posledice nasilja prema članu porodice.

Nasilje među decom (vršnjačko nasilje) je namerno i svesno uznemiravanje, maltretiranje, zastrašivanje, nanošenje povreda drugoj osobi – vršnjaku. Najčešći oblici vršnjačkog nasilja su: verbalno zlostavljanje; otimanje uništavanje stvari; prisiljavanje i ucenjivanje drugih da rade ono što im je naređeno; batine i fizičko povređivanje; novčano ucenjivanje; pretnje oružjem i seksualno nasilje; socijalna izolacija deteta, ismevanje i vređanje.

Digitalno nasilje je svaki oblik nasilja koji nastaje upotrebom digitalnih tehnologija, sa ciljem da se dete uznemiri, povredi, ponizi (osramoti), da oseti strah i nesigurnos, odnosno da se ugrozi njegova psihička, moralna i fizička bezbednost.

Nasilje nad detetom u sportskom kontekstu može se ispoljiti kroz psihičko vređanje i omalovažavanje na osnovu pola, fizičkog izgleda ili postignuća (u sportu); suvišni pritisak na dete koje se bavi sportom odnosno dete sportistu da postigne bolje rezultate; zahtevanje seksualnih odnosa kao preduslova za odabir u tim ili davanje određene privilegije; fizičke povrede ili degradirajuće seksualne rituale inicijacije; režime ishrane koji vode poremećajima ishrane kao što je anoreksija ili u druge zdravstvene probleme; telesno kažnjavanje ili druge forme fizičkog kažnjavanja kao sankciju za loša postignuća; povrede kroz teranje na visoko rizične aktivnosti u ekstremnim uslovima; doping i korišćenje supstanci za poboljšanje postignuća; pritisak saigrača na korišćenje alkohola ili droga; korišćenje dodatnih fizičkih vežbi kao kazne; zahtevanje od deteta da učestvuje na takmičenju bez obzira na povredu: nedozvoljavanje adekvatnog odmora.

Rodno zasnovano nasilje nad decom je svaki čin nasilja nad detetom zbog roda, rodnog identiteta, pola, polnih karakteristika ili seksualne orijentacije, a može da uključi rodne predrasude i diskriminaciju (seksizam), rodno ukalupljanje seksualnu objektivaciju, seksualno uznemiravanje, nasilje u (ranim) partnerskim vezama, nasilje zbog seksualne orijentacije, rodnog identiteta, polnih karakteristika i druge forme fizičkog, seksualnog i psihičkog nasilja zasnovanog na rodu.

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

Dečki brak je oblik nasilja koji predstavlja grubo kršenje prava deteta, posebno devojčica, ugrožava psihofizičko zdravlje devojčica i izlaže ih riziku od apartridije, nasilja u porodici, trgovine ljudima. Dečki brak je vanbračna zajednica u kojoj je bar jedan od partnera dete, odnosno osoba mlađa od 18 godina, a koju je dete zasnovalo uz podsticanje, omogućavanje, navođenje, uz prinudu ili stvaranjem uslova od strane odraslih osoba iz njegovog okruženja. Dečki brak ne podrazumeva formalno sklopljen brak, već zajednicu života u kojoj se dete nalazi.

Institucionalno nasilje predstavlja nasilje učinjeno od strane profesionalaca u insitucijama, a može da obuhvati direktno nasilje prema korisnicima usluga, kao i stvaove i ponašanja koja vode neoseljivom ophođenju, zanemarivanju potreba i uskraćivanju pomoći, umanjivanju učinjenog nasila ili posledica, okrivljaavanju žrtve, nedelotvornom, neefikasnom i nepovezanim postupanjem, koja doprinose ponovnoj viktimizaciji korisnika usluge, odnosno žrtve nasilja.

Tortura nad detetom je svaki akt kojim se detetu namerno nanose bol ili teške fizičke ili mentalne patnje u cilju dobijanja od njega ili nekog trećeg lica obaveštenja ili priznanja ili njegovog kažnjavanja za delo koje je to ili neko treće lice izvršilo ili za čije je izvršenje osumnjičeno, zastrašivanje tog lica ili vršenje pritiska na njega ili zastrašivanja ili vršenja pritiska na neko treće lice ili iz bilo kojeg drugog razloga zasnovanog na bilo kom obliku diskriminacije ako taj bol ili patnje nanosi službeno lice ili bilo koje drugo lice koje deluje u službenom svojstvu ili na njegov podsticaj ili sa njegovim izričitim ili prećutnim pristankom. Taj izraz se ne odnosi na bol i patnje koje su rezultat isključivo zakonitih sankcija, neodvojivih od tih sankcija ili koje te sankcije prouzrokuju.

Nestalim detetom smatra se svako dete za koje se ne zna gde se trenutno nalazi i čiji je nestanak prijavljen policiji.

Deca u pokretu su deca izbeglice, deca interno raseljena usled prirodnih katastrofa ili oružanih sukoba, deca tražioci azila, deca migranti u potrazi za boljim uslovima života, iregularni migranti, deca žrtve trgovine ljudima, deca koja su uključena u život i rad na ulici, deca povratnici iz procesa readmisije

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

2. Potreba za razvojem Politike za zaštitu dece

Polazeći od napred navedenih osnovnih principa i vrednosti CNZD u vezi sa zaštitom dece (1.1.), rukovodeći se principom nulte tolerancije prema svakom obliku nasilja prema deci, te uvažavajući preporuku Opšteg protokola za zaštitu dece od nasilja (2022.), CNZD donošenjem i implementacijom ove Politike za zaštitu dece doprinosi unapređenju sistemskih i insitucionalnih odgovora na nasilje prema deci u Republici Srbiji.

Politika zaštite dece potrebna je iz dva ključna razloga:

1. **Zaštita dece u sprovođenju aktivnosti CNZD:** Snažno podržavajući princip da su sva deca koja su na bilo koji način uključena u aktivnosti CNZD oslobođena od svih oblika nasilja, zlostavljanja i eksploatacije na osnovu Konvencije Ujedinjenih nacija o pravima deteta. Zato je CNZD odgovorna za to da sve aktivnosti, smernice, projekti i programi budu „bezbedni za decu“. To znači da osoblje ne predstavlja rizik za decu i da programi, smernice i prakse mogu da se uspostavlja i razvijaju tako da promovišu zaštitu dece.
2. **Zaštita CNZD i njegovog ugleda:** Organizacije bez Politike zaštite dece kao su u većem riziku da neefikasno postupaju u potencijalnim slučajevima nasilja nad decom, od pojave nasilja i prijave, do adekvatnog procesuiranja svakog konkretnog slučaja. Bez primene odgovarajućih smernica i standarda za zaštitu dece, navodi o zlostavljanju, bilo da su osnovani ili neosnovani, mogu da unište reputaciju organizacije. To dovodi do ozbiljnih posledica na celokupno funkcionisanje organizacija koje se bave zaštitom dece i njihovih prava.

3. Primena Politike za zaštitu dece i Kodeksa ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece

Politika zaštite dece CNZD je dokument koji uspostavlja osnovne principe zaštite dece od nasilja u kontekstu sprovođenja svih aktivnosti CNZD, iz koga je izveden Kodeks ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece kojim se uvode operativne procedure zaštite. Kodeks ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece, iako odvojen dokument, čini sastavni deo Politike zaštite dece CNZD.

Politika zaštite dece CNZD i Kodeks ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece su obavezujući za:

- Osoblje koje je angažovano na realizaciji aktivnosti unutar CNZD, podrazumevajući članove Upravnog odbora, zaposlene, kao i volontere i sve druge osobe koje su na bilo koji način uključene u realizaciju aktivnosti CNZD;

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

- Partnerske organizacije CNZD;
- Eksterne konsultante
- Sve odrasle osobe koje su u pratnji dece koja učestvuju u događajima i aktivnostima koje organizuje CNZD;
- Sve osobe koje učestvuju na događajima i sastancima koje CNZD organizuje a na kojima prisustvuju deca, uključujući novinare, sponzore, donatore, itd.

Od svih gore navedenih osoba se očekuje da budu upoznati sa Politikom zaštite dece i Kodeksom ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece i da se pod punom materijalnom i krivičnom odgovornošću obavežu svojim potpisom da će se pridržavati njihovih principa i procedura.

3.1. Obaveštenost

Za efikasnu primenu Politike za zaštitu dece je neophodno da svi na koje se one odnose u potpunosti razumeju njeno značenje. CNZD će obezbediti da svi zaposleni, volonteri, konsultanti i druga lica na koje se primena Politike i Kodeksa odnosi budu obavešteni o ovom dokumentu i Kodeksu i da postupaju u skladu sa svim njihovim odredbama i ne nanose štetu deci koja potencijalno dolaze u kontakt sa njima u sklopu ili van njihovog angažovanja u sprovođenju aktivnosti CNZD.

Politika zaštite dece CNZD i Kodeks ponašanja u vezi sa zaštitom dece dostupni su na zvaničnoj Internet stranici Centra za nestalu i zlostavljanu decu www.cnzd.rs. One će biti dostavljene na upoznavanje svim osobama koje započnu bilo koji vid angažovanja u CNZD.

3.2. Procena rizika i izrada Plana bezbednosti

CNZD je posvećena kontinuiranom praćenju međunarodnih i nacionalnih pravnih instrumenata i politika u oblasti zaštite dece i dečjih prava, koje u punom obimu implementira u sprovođenju svojih programskih i projektnih aktivnosti. U tom smislu, a u skladu sa Politikom i Kodeksom, planira se sprovođenje procene rizika po decu prilikom realizovanja projektnih aktivnosti i izrada Plana bezbednosti.

Plan bezbednosti podrazumeva razvoj i primenu strategije ublažavanja rizika koja će smanjiti rizike po decu koja će biti uključena u sprovođenje aktivnosti CNZD.

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

4. Smernice za zaštitu dece

Politika za zaštitu dece CNZD utvrđuje primenu odgovarajućih smernica za zaštitu dece koje se odnose na edukaciju i obuku, razvoj i primenu Kodeksa ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece, zaštitu podataka o ličnosti deteta i upravljanje procesom zaštite.

Smernice za zaštitu dece kreirane su u cilju:

- primene najviših standarda profesionalnog ponašanja i profesionalne prakse
- zaštite dece tokom njihovog učešća u različitim aktivnostima u okviru CNZD

4.1. Edukacija i obuka

Edukacija i obuka su od suštinskog značaja za primenu smernica za zaštitu dece. To podrazumeva sledeće:

1. Na početku svog angažovanja, a najkasnije u roku od 3 (tri) nedelje od početka angažovanja, sva lica uključena u rad CNZD, uključujući ali se ne ograničavajući na članove CNZD, zaposlene, članove Upravnog odbora i ostalih organa CNZD kako je Statutom CNZD predviđeno, u obavezi su da prođu uvodnu obuku o primeni Politike zaštite dece CNZD i Kodeksa ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece. Sadržaj obuke podrazumeva bliže upoznavanje sa pojmom nasilja nad decom, uputstvima za ponašanje u direktnom kontaktu sa decom, uputstvima za postupanje u slučaju eventualne sumnje na pojavu ili pojave nasilja nad decom, uputstvima o adekvatnom ponašanju u vezi sa zaštitom podataka o deci, kao i pružanje ostalih relevantnih informacija od značaja za pravovremenu i potpunu primenu Politike i Kodeksa.
2. Obuku za zaštitu dece će proći svi zaposleni, konsultanti i volonteri, u skladu sa njihovom ulogom i odgovornostima.

4.2. Lica angažovana u radu CNZD

Sva lica angažovana u CNZD bez izuzetka, dužna su da obave sledeće postupke pre uključivanja u rad CNZD:

- a) Potpisivanje lične izjave o upoznatosti sa sadržajem Politike za zaštitu dece CNZD i Kodeksa ponašanja CNZD i prihvatanju obaveza za postupanje u skladu sa istima
- b) Potpisivanje lične izjave o postojanju eventualnih krivičnih i prekršajnih presuda ili vođenja krivičnih i prekršajnih postupaka, uključujući odslužene kazne. Obrasci za prijavu za rad u CNZD sadrže pitanje u kome se traži saglasnost za pribavljanje informacija od strane CNZD

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

od nadležnih državnih organa o ranijim presudama/tekućim krivičnim i prekršajnim postupcima.

- c) Obavljanje razgovora sa ovlašćenim stručnim licem CNZD, kako bi se stekao uvid u razumevanje principa zaštite dece i u tom smislu izvršila procena adekvatnosti za uključenost u rad CNZD

Osnovni standardi i principi iz Politike zaštite dece CNZD inkorporirani su u ugovor kojim se reguliše angažovanje osobe u CNZD.

4.3. Kodeks ponašanja CNZD u vezi sa zaštitom dece

Sve osoblje, zaposleni, volonteri, pripravnici, članovi organa CNZD (u skladu sa Statutom CNZD), konsultanti ili savetnici koji imaju direktan kontakt sa decom tokom rada biće u potpunosti informisani o Etičkom kodeksu CNZD (u prilogu).

4.4. Zaštita privatnosti deteta

Zaštita privatnosti deteta se odnosi na lične podatke o detetu, pri čemu se pod ličnim podacima podrazumevaju podaci definisani članom 4 stav 1 tačka 1) Zakona o zaštiti podataka o ličnosti⁴.

Bilo koja informacija o istoriji deteta, zdravstvenom stanju ili porodičnom poreklu mora biti pažljivo čuvana u administraciji CNZD. S ovim podacima se mora postupati s poverljivošću i diskrecijom, u skladu sa Politikom zaštite privatnosti CNZD.

CNZD u svom radu poštuje pravo deteta na privatnost. Svi saradnici i spoljni partneri uključeni u širenje informacija o deci i proizvodnju i distribuiranje materijala za javno prikazivanje deluju uvek i isključivo u skladu sa sledećim smernicama:

- Pri proizvodnji materijala za javno prikazivanje koji prikazuje dete tražimo od roditelja ili druge odrasle osobe koja je po pravno validnom osnovu dužna da se stara o detetu dozvolu da to učinimo.
- Ne tražimo aktivno od dece da urade ili kažu nešto što bi moglo učiniti da se osećaju prikazanim kao „predmeti sažaljenja“ (npr. da govore o svojoj prošlosti ili traže donacije).

⁴ <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/zakon/2018/87/13/reg>

CENTAR ZA NESTALU
I ZLOSTAVLJANU DECU

Centar za nestalu i zlostavljanu decu

- Sa posebnom pažnjom koristimo imena dece, posebno kada su povezana sa osetljivim informacijama o životu te dece (npr. porodičnim poreklom, njihovim zdravstvenim stanjem, invaliditetom ili negativnim ponašanjem).
- Sa posebnom pažnjom postupamo kad je u pitanju kombinovanje tekstualnih i vizuelnih informacija uvek kada tekst uključuje osetljive informacije o detetu i kada fotografija i video snimak pokazuju osetljive aspekte života deteta i/ili otkrivaju identitet deteta.

4.4. Upravljanje procesom zaštite

Upravljanje implementacijom Politike za zaštitu dece CNZD podrazumeva praćenje primene, ocenjivanje efekata primene i izveštavanje o primeni Politike. U svrhu efikasnog upravljanja, CNZD će imenovati kontakt osobu za zaštitu dece koja će biti odgovorna za:

- Poboljšanje obaveštenosti o Politici za zaštitu dece i njene primene u organizaciji
- Nadgledanje primene Politike i izveštavanje o događajima na sastancima tima i Upravnog odbora.
- Izradu dodatnih materijala za obuku i edukaciju, u slučaju potrebe
- Podelu znanja o najboljim praksama i zakonodavnom okviru u oblasti zaštite dece od nasilja
- Delovanje kao izvor podrške i informacija za osoblje kod problema u vezi sa zaštitom dece u skladu sa ovom Politikom

Informacije o kontakt osobi zaduženoj za upravljanje Politikom za zaštitu dece će biti dostupne i vidljive u Kancelariji CNZD.

Upravni odbor CNZD ima opštu odgovornost da nadgleda i obezbedi primenu Politike zaštite dece CNZD.